

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Daniely Zemanové, soudce Zdeňka Kühna a soudkyně Michaely Bejčkové v právní věci žalobkyně: **Ing. E. P.**, zast. Mgr. Ondřejem Kovářem, advokátem se sídlem Dolní náměstí 1356, Vsetín, proti žalovanému: **Ministerstvo spravedlnosti**, se sídlem Vyšehradská 16, Praha 2, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 20. 11. 2015, čj. MSP-139/20I5-ODSK-OTC/16, v řízení o kasační stížnosti žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 8. 2017, čj. 5A 15/2016 – 45,

takto:

I. Kasační stížnost proti výroku I. napadeného rozsudku **se zamítá**.

II. Výrok II. rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 8. 2017, čj. 5 A 15/2016-45, **se ruší**.

III. Žalovaný **je povinen** uhradit žalobkyni náklady řízení o žalobě ve výši 8228 Kč.

IV. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti částku 4 144 Kč, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí k rukám jejího zástupce Mgr. Ondřeje Kováře, advokáta.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Dne 24. 8. 2013 způsobil později odsouzený Y. S. (dále jen „pachatel“) jako řidič osobního automobilu dopravní nehodu, při níž srazil Š. M., syna žalobkyně, a způsobil mu smrtelná zranění.

[2] O jeho vině rozhodl Okresní soud v Přerově v trestním řízení rozsudkem ze dne 29. 7. 2014, čj. 1 T 5/2014-400. Podle výroku pachatel jinému z nedbalosti způsobil smrt, čímž spáchal přečin usmrcení z nedbalosti dle § 143 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Pachatel byl tímto rozsudkem odsouzen k trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem a zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu čtyř let. Byla mu uložena také povinnost k náhradě nemajetkové újmy způsobené žalobkyni ve výši 500 000 Kč. Rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem.

[3] Po právní moci těchto rozhodnutí trestních soudů pachatel vycestoval z České republiky, aniž zaplatil žalobkyni náhradu nemajetkové újmy; na urgence žalobkyně nereagoval.

[4] Žalobkyně podala dne 24. 4. 2015 u žalovaného žádost o poskytnutí peněžité pomoci podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) [dále jen „zákon č. 45/2013 Sb.“ nebo „ZOTČ“], ve znění účinném do 31. 3. 2017. V žádosti popsala svůj blízký vztah se zemřelým synem, své majetkové a výdělkové poměry a změnu, ke které po smrti jejího syna v této oblasti došlo. Odsouzený jí přiznaný nárok na náhradu nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč nenahradil, požádala proto o poskytnutí peněžité pomoci podle § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ v paušální částce 200 000 Kč.

[5] Žalovaný požadovanou částku žalobkyni nepřiznal rozhodnutím označeným v záhlaví. V rozhodnutí uvedl, že z provedeného dokazování zjistil, že společnost Avus International, spol. s r.o., uhradila žalobkyni z titulu povinného ručení v souvislosti s dopravní nehodou a smrtí jejího syna částku v celkové výši 279 338 Kč; částka měla zahrnovat mimo jiné i jednorázové odškodnění dle § 444 odst. 3 písm. c) zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve výši 240 000 Kč. Žalobkyně přijala odškodnění ze strany jiného povinného subjektu, a to v částce převyšující možnosti poskytnutí peněžité pomoci ze strany žalovaného, nebylo proto možné žalobkyni peněžitou pomoc poskytnout. Žalovaný by mohl vyhovět žádosti pouze tehdy, pokud by bylo zřejmé, že pojišťovna v rozporu se zákonem nevyplatila náhradu prokázané škody anebo by nebyla ochotna tímto způsobem postupovat. Poskytnutí částky 200 000 Kč by dle žalovaného bylo v rozporu s úmyslem zákonodárce a základním účelem poskytování peněžité pomoci. Ta je ve své podstatě (návratnou) dávkou *sui generis*, která má sloužit k aktuálnímu překlenutí zhoršené sociální situace, aniž by představovala plnění státu namísto pachatele. Žalovaný proto žádost žalobkyně o poskytnutí peněžité pomoci zamítl s odkazem na § 25 odst. 1 a 2 a § 33 ZOTČ.

[6] Žalobkyně se domáhala zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí žalovaného, kterým byla její žádost zamítnuta. Namítala, že žalovaný chybně interpretoval ZOTČ a nárok na peněžitou pomoc jí odepřel nezákonně.

[7] Městský soud žalobě vyhověl, rozhodnutí žalovaného zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

pokračování

II. Shrnutí kasační stížnosti žalovaného

[8] Žalovaný (dále jen „stěžovatel“) v kasační stížnosti uplatňuje důvody podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

[9] Nesouhlasí se závěrem městského soudu, dle něhož na sebe stát do určité míry převzal odpovědnost za vymožení náhrady škody. Stěžovatel zdůrazňuje, že účelem peněžité pomoci obětem trestné činnosti není nahrazovat institut náhrady škody či nemajetkové újmy oběti trestného činu, tj. nahrazovat všechny možné škody způsobené pachatelem trestného činu. V této souvislosti odkazuje na důvodovou zprávu k zákonu č. 207/1997 Sb., z níž jednoznačně vyplývá, že zákonodárce počítal s tím, že oběti trestných činů spočívajících v dopravních nehodách budou odškodněny pojišťovnou z titulu speciální právní úpravy povinného ručení a institut peněžité pomoci na tyto situace vůbec nedopadne, neboť pojišťovnou poskytnuté odškodnění bude vyšší než částky z titulu peněžité pomoci. Podle stěžovatele lze s ohledem na totožnost myšlenek a cílů zákona č. 209/1997 Sb. a zákona č. 45/2013 Sb. tuto premisu bez dalšího vztáhnout právě i na právní úpravu zakotvenou v zákoně č. 45/2013 Sb.; návaznost obou zákonů je uvedena i v důvodové zprávě.

[10] Na uvedeném nic nemění ani změna principu návratnosti zakotvená v ZOTČ, dle které právo vymáhat náhradu škody přechází na stát, a to v rozsahu poskytnuté pomoci (§ 33 ZOTČ).

[11] Stěžovatel dále uvádí, že z § 28 odst. 1 písm. c) zákona č. 45/2013 Sb. účinného do 31. 3. 2017 vypadla nedopatřením zákonodárce část textu o tom, že se peněžitá pomoc státu snižuje o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela. Zákonodárce tento legislativní nedostatek odstranil novelou č. 56/2017 Sb. I při absenci výslovné právní úpravy je však stěžovatel přesvědčen, že ke stejnému závěru lze dospět i teleologickým výkladem § 25 odst. 1, 2 ve spojení s § 33 ZOTČ.

[12] Stěžovatel nesouhlasí s žalobkyní a městským soudem v tom, že je subjektem, který má povinnost oběť plně odškodnit namísto pachatele trestného činu, a to do výše všech vzniklých škod a újem; tento výklad lze podle něj dovodit i z ustanovení § 28 odst. 1 ZOTČ. Zákonodárce stanovil horní limity peněžité pomoci, které nasvědčují tomu, že nahrazena nemá být celá způsobená škoda, ale pouze škoda ve výši, která napomáhá oběti k překlenutí tíživé sociální situace. Nevhodně zvolená formulace § 25 odst. 2 ZOTČ na uvedeném nic nemění. V této souvislosti uvádí stěžovatel příklady z praxe, kdy je peněžitá pomoc namístě a kdy už nikoliv.

[13] Městský soud podle stěžovatele pochybil při výkladu předmětných ustanovení, neboť se zaměřil pouze na jazykový výklad zákona, aniž zohlednil smysl a účel peněžité pomoci.

[14] Stěžovatel namítá také nesprávný výpočet nákladů řízení městským soudem. Upozorňuje na skutečnost, že žalobkyně neměla dle zákona povinnost hradit soudní poplatek ve výši 3 000 Kč za podání žaloby. Následné uložení povinnosti stěžovateli nahradit zástupci žalobkyně tuto částku nemá oporu v zákoně.

[15] Stěžovatel navrhuje, aby NSS napadený rozsudek městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení; své rozhodnutí považuje za správné.

III. Vyjádření žalobkyně ke kasační stížnosti

[16] Žalobkyně ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedla, že souhlasí s posouzením věci městským soudem. Zákon č. 45/2013 Sb. má podle něj naopak vést k rozšíření práv obětí trestné činnosti i peněžité pomoci, která je jim poskytována. Nesouhlasí s výkladem § 33, který zastává žalovaný. Žalobkyně je navíc přesvědčena, že úsudek žalovaného o tom, že i ustanovení § 33 obsahově navazuje na předchozí právní úpravu, neobstojí. Žalovaný naopak nesprávně dovozuje, že pokud byla oběti nahrazena újma ve výši převyšující částku, kterou by tato oběť mohla obdržet z titulu peněžité pomoci ve smyslu § 28 ZOTČ, pak již není možné peněžitou pomoc poskytnout. V této souvislosti zdůrazňuje znění § 25 odst. 2 ZOTČ, včetně příslušných pasáží důvodové zprávy. Odkazuje rovněž na odbornou literaturu, která podporuje její závěry. Naopak nesouhlasí s výkladem, že i částečným uhrazením škody ze strany pachatele či jiného povinného subjektu by oběť bez dalšího ztrácela nárok na peněžitou pomoc ze strany státu. Žalobkyně navíc upozorňuje, že žalovaný se ohrazuje proti uplatnění zásady plné náhrady škody, avšak městský soud takový výklad nezaujal. Upozorňuje naopak na nepříznivé situace, kterým musela v důsledku smrti svého syna čelit. Ani navzdory vynaloženému úsilí se jí přitom žádné náhrady škody ze strany pachatele nedostalo. Žalobkyně považuje odkaz stěžovatele na znění § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ po novele za účelový a pro danou věc za irelevantní. Podle žalobkyně naopak nové znění § 28 odst. 1 písm. c) odporuje smyslu a účelu § 25 odst. 2 ZOTČ. Závěrem poukazuje na skutečnost, že pouhé čtyři dny po zamítnutí žádosti žalobkyně žalovaný inicioval změnu zákona. Stát tedy namísto skutečné pomoci žalobkyni (a osobám v jejím postavení) ještě činil kroky k tomu, aby jejich práva byla nedůvodně omezena.

IV. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[17] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení. Dospěl k závěru, že kasační stížnost má požadované náležitosti, byla podána včas a osobou oprávněnou, a je tedy přípustná.

[18] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení, vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Posuzoval také, zda napadený rozsudek netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 4, věta první za středníkem s. ř. s.). Ve věci bylo rozhodnuto bez nařízení jednání za podmínek vyplývajících z ustanovení § 109 odst. 2, věty první, s. ř. s.

[19] Ze spisu správního orgánu vyplývá, že žalobkyni byla pojišťovnou uhrazena částka ve výši 279 000 Kč. Následně jí bylo pravomocným rozsudkem trestního soudu přiznáno právo na odškodnění ze strany pachatele trestného činu ve výši 500 000 Kč. Žalobkyně se této náhrady škody na pachateli nedomohla.

pokračování

[20] Žalobkyně byla osobou pozůstalou po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, tj. osobou ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c) ZOTČ oprávněnou k podání žádosti o peněžitou pomoc ve výši 200 000 Kč podle ZOTČ.

[21] Stěžovatel tvrdí, že žalobkyni peněžitá pomoc v paušální výši 200 000 Kč ve smyslu § 28 odst. 1 písm. c) nenáležela; poukázal přitom na subsidiaritu peněžité pomoci a hlavní účel zákona, kterým je překlenutí tíživé sociální situace oběti, a nikoliv plná reparace všech škod vzniklých v důsledku trestné činnosti pachatele. Stěžovatel dovodil nad rámec jazykového znění § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ s odkazem na teleologický výklad nutnost odečtení všech již vyplacených částek z titulu náhrady škody. Svůj postup považuje za správný; dovolává se přitom novely zákona účinné od 1. 4. 2017, předchozí právní úpravy i znění důvodových zpráv.

[22] Zásadní otázkou v této věci je posouzení smyslu a účelu § 25 odst. 1 a 2 ve spojení s § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ ve znění účinném do 31. 3. 2017, které neobsahovalo výslovný požadavek na snížení paušální částky peněžité pomoci o všechny částky již uhrazené náhrady škody.

[23] Ustanovení § 25 ZOTČ stanoví účel peněžité pomoci. Podle odst. 1 platí, že *[p]eněžitá pomoc spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem. Peněžitá pomoc oběti uvedené v § 24 odst. 1 písm. d) spočívá v úhradě nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy.* Podle odst. 2 *[p]eněžitá pomoc se poskytne, pokud nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena.* (zvýrazněno NSS).

[24] Podle § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ ve znění účinném do 31. 3. 2017 se peněžitá pomoc poskytne na žádost oběti uvedené v § 24 odst. 1 písm. c) *v paušální částce 200 000 Kč nebo jde-li o sourozence zemřelého v paušální částce 175 000 Kč; peněžitá pomoc poskytovaná více obětem nesmí ve svém součtu přesáhnout částku 600 000 Kč; pokud by peněžitá pomoc ve svém součtu přesáhla tuto částku, částka poskytovaná každé oběti se přiměřeně zkrátí.* S účinností od 1. 4. 2017 byl přijat zákon č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon o obětech trestných činů a další zákony (dále jen „novela“ nebo „zákon č. 56/2017 Sb.“). Výše citované ustanovení zní od jeho účinnosti tak, že peněžitá pomoc se oběti poskytne *v paušální částce 200 000 Kč nebo, jde-li o sourozence zemřelého, v paušální částce 175 000 Kč, snížené o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela; peněžitá pomoc poskytovaná více obětem nesmí ve svém součtu přesáhnout částku 600 000 Kč; pokud by peněžitá pomoc ve svém součtu přesáhla tuto částku, částka poskytovaná každé oběti se přiměřeně zkrátí.* (zvýrazněno NSS).

[25] Nejvyšší správní soud uznává, že jazykový výklad není jediným a konečným kritériem pro zjištění obsahu právní normy, jak ostatně vyplývá ze závěrů vyslovených Ústavním soudem například v nálezu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97, www.nalus.usoud.cz, podle něhož *„jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a objasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.)“*. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá též, že soud *„není absolutně*

vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci" (nález ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, www.nalus.usoud.cz). Obdobně též Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 20. 12. 2012, čj. 4 Ads 9/2012-37, podle něhož: „*pro správné posouzení věci je však nutné zohlednit všechny okolnosti případu ve vzájemných souvislostech a aplikovat také ostatní výkladové metody - především výklad teleologický. Ostatně obecně platí, že to, zda smysl a účel právní normy je skutečně takový, jak se zdá z jazykového výkladu právního předpisu, musí potvrdit nebo vyvrátit ostatní výkladové metody – především výklad teleologický, logický, systematický a případně historický, jejichž závěry je nezbytné poměřovat imperativem ústavně konformní interpretace a aplikace*". Užití teleologického výkladu je namístě zejména tehdy, pokud výklad jazykový neposkytuje jednoznačnou odpověď: „*je-li interpretované ustanovení nejasné a je-li současně znám účel, kterého má být tímto ustanovením dosaženo, je třeba z několika jazykově možných výkladových výsledků vybrat právě ten, který je nejlépe uzpůsoben k naplnění tohoto účelu*" (Melzer, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 159).

[26] NSS uznává, že soudy musí při své činnosti postupovat tak, aby interpretační a aplikační právní problémy řešily s maximální mírou racionality. Jestliže interpretace právní normy za použití jazykové metody výkladu vede k absurdním výsledkům, je namístě použít další výkladové metody, jako je metoda výkladu systematického, logického, teleologického či historického, které by přiměřeně korigovaly interpretační výsledky plynoucí ze základního, nikoliv však jediného, výkladu jazykového (srov. rozsudek NSS ze dne 15. 8. 2008, čj. 5 Afs 4/2008-108).

[27] Výklad zvolený městským soudem, který se spoléhal zejména na výklad jazykový, však k absurdním výsledkům nevede, a to z následujících důvodů.

[28] Stěžovatel v kasační stížnosti odkazuje na důvodovou zprávu k zákonu č. 209/1997 Sb., která podle něj nasvědčuje tomu, že oběti dopravních nehod budou primárně odškodněny ze strany pojišťovny, a to v takové částce, která zpravidla převýší peněžitou pomoc, která by mohla být poskytnuta dle příslušných ustanovení ZOTČ. Nejvyšší správní soud k tomu uvádí, že důvodová zpráva se vztahuje k § 7 odst. 1 zákona č. 209/1997 Sb., který výslovně předpokládal, že výše peněžité pomoci se sníží o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela. Byť zákon č. 45/2013 Sb. na předchozí právní úpravu v mnohém navázal, nepřevzal limitaci možné výše peněžité pomoci poskytnuté ze strany ministerstva spočívající ve snížení součtu všech částek již obdržených z titulu peněžité pomoci. Stěžovatel se tudíž při aplikaci § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ nemůže dovolávat znění důvodové zprávy k zákonu č. 209/1997 Sb., neboť relevantní ustanovení se v obou právních předpisech obsahově lišila.

[29] V důvodové zprávě k zákonu č. 45/2013 Sb. není uvedeno, že by se již uhrazené částky náhrady škody měly odečítat od základu peněžité pomoci poskytované ministerstvem. Ve vztahu k aplikaci § 28 ZOTČ pouze uvádí, že „*Statistiky odboru odškodňování Ministerstva spravedlnosti ukazují, že peněžitá pomoc je využívána zřídka, důvodem může být nízká informovanost nebo i administrativní zátěž oběti. Zákonem dochází*

pokračování

ke zvýšení paušálních částek, což je pro oběť méně zatěžující než prokazování nákladů". Ke způsobu stanovení výše peněžité pomoci a její limitace se nijak nevyjadřuje. Z dalších částí důvodové zprávy k zákonu č. 45/2013 Sb. je naopak zřejmé, že smyslem a účelem nového zákona bylo zvýšení povědomí obětí trestné činnosti o možnosti získání peněžité pomoci ze strany státu a zároveň i zvýšení jejich motivace k využití této pomoci a usnadnění jejich postavení. V tomto kontextu je možné nahlížet i na § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ, který (oproti předchozí právní úpravě) neobsahoval požadavek, aby se výše peněžité pomoci snížila o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela. Toto ustanovení je tedy možné vnímat jako vstřícnější vůči obětem trestné činnosti, neboť znění zvolené zákonodárcem vede v konečném důsledku k lepšímu postavení oběti; tj. zákonodárce zatížil stát povinnostmi v širším rozsahu, než v jakém je měl podle zákona předchozího. O tom ostatně svědčí i ustanovení § 33 ZOTČ, které nově zavádí princip přechodu nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy v rozsahu vyplacené peněžité pomoci na stát.

[30] Nejvyšší správní soud nezpochybňuje uplatnění zásady, že způsobenou újmu by měl uhradit především pachatel. Subsidiární povaha peněžité pomoci ve vztahu k povinnostem pachatele či jiných povinných osob se uplatní v plném rozsahu; na tom nic nemění ani novela č. 56/2017 Sb. [k tomu viz § 25 odst. 2; § 29 odst. 1 písm. b) ZOTČ]. Peněžitá pomoc má totiž nastoupit zejména tam, kde odškodnění nebylo získáno z jiných zdrojů (vyjádření *principu subsidiarity peněžité pomoci*).

[31] Nejvyšší správní soud přisvědčuje názoru stěžovatele, že účelem ZOTČ není nahradit veškeré škody oběti způsobené. Primárním účelem ZOTČ je překlenutí tíživé sociální situace oběti trestné činnosti (§ 25 odst. 1 ZOTČ). Peněžitá pomoc ze strany státu však plní (částečně) i funkci reparační, a to zejména s ohledem na § 25 odst. 2 ve spojení § 33 ZOTČ (k tomu srov. Jelínek, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou.* Praha: Leges, 2014, s. 19, 142); uvedené platí jak pro ZOTČ ve znění účinném do 31. 3. 2017, tak i po novele.

[32] Kasační námitka, že výklad městského soudu nerespektuje základní účel institutu peněžité pomoci spočívající v překonání tíživé sociální situace oběti, a odporuje tak vůli zákonodárce, však není důvodná. Naplnění tohoto účelu totiž dostatečným způsobem zajišťují ustanovení ZOTČ (a to i ve znění účinném do 31. 3. 2017), jež upravují limitaci výše peněžité pomoci, kterou je možné oběti trestné činnosti přiznat.

[33] Významné omezení výše přiznané peněžité pomoci lze spatřovat v zákonném určení výše paušálních částek či maximální výše peněžité pomoci [viz § 28 odst. 1 písm. a) – d) ZOTČ], tj. např. ve výši 10 000 Kč, 50 000 Kč, 175 000 Kč, 200 000 Kč anebo 600 000 Kč. Při vyplacení peněžité pomoci tudíž nedojde k nahrazení části škody, která převyšuje limity obsažené v citovaném ustanovení.

[34] Limitaci poskytnuté peněžité pomoci lze dále nalézt v § 25 odst. 2 ZOTČ. V režimu ZOTČ účinného do 31. 3. 2017 tak bylo možné dále uvažovat o jejím snížení za předpokladu, že výše peněžité pomoci ze strany ministerstva v součtu s již vyplacenými částkami ze strany pachatele či jiné povinné osoby (např. pojišťovny) měla překračovat celkovou způsobenou škodu či újmu dle zásady uvedené v § 25 odst. 2 ZOTČ. Pokud tedy

byla újma oběti nahrazena pouze částečně, pak se peněžitá pomoc ze strany státu poskytne maximálně do výše neuhrazené části.

[35] Ustanovení § 29 ZOTČ nadto umožňuje snížení či dokonce nepřiznání peněžité pomoci, a to právě s přihlédnutím k sociální situaci oběti a k tomu, do jaké míry tato oběť spoluzavinila vznik újmy anebo zda využila všech zákonných prostředků, aby uplatnila nárok na náhradu újmy na pachateli či na jiné osobě, která je povinna škodu nahradit. Těmito prostředky zákonodárce míní jak možnost připojit se s nárokem na náhradu škody k trestnímu stíhání pachatele, tak i možnost podat proti pachateli žalobu ve věcech občanskoprávních.

[36] Ze shora citovaných ustanovení je zřejmé, že naplnění hlavního účelu peněžité pomoci spočívajícího v překlenutí tíživé sociální situace oběti zajišťují primárně limity peněžité pomoci stanovené zákonodárcem, jakož i jiná shora citovaná ustanovení ZOTČ. Výklad přijatý městským soudem současně nezbavuje správní orgán práva (a povinnosti) posoudit žádost v intencích těchto zákonných ustanovení a zkoumat, zda jsou splněny podmínky pro vyplacení peněžité pomoci, a v tomto ohledu případně korigovat i její výši.

[37] V dané věci se způsoby limitace výše peněžité pomoci uplatnily v souladu s platným zněním ZOTČ (viz § 25, § 28 a § 29 ZOTČ); hlavní účel institutu peněžité pomoci spočívající v pomoci překonat oběti její tíživou sociální situaci, případně i zásada (částečné) reparace újmy, byly naplněny (viz zejména § 25 odst. 2 ve spojení s § 33 ZOTČ). V nyní posuzované věci je přitom zřejmé, že k plné náhradě újmy ve smyslu § 25 odst. 2 ZOTČ nedošlo. Pachateli byla trestním rozsudkem uložena povinnost nahradit žalobkyni újmu ve výši 500 000 Kč, pojišťovna vyplatila z titulu povinného ručení částku 279 000 Kč. Vyplacení peněžité pomoci žalobkyni ve výši 200 000 Kč tedy i při případném přičtení 279 000 Kč nepřevyšuje celkovou částku vyčíslené újmy 500 000 Kč, a neodporuje proto smyslu a účelu ZOTČ, resp. shora vyložených ustanovení.

[38] Nejvyšší správní soud pro úplnost uvádí, že v dané věci nepovažuje za relevantní způsob, jakým se městský soud vypořádal se skutečností, že byla oběti ze strany pojišťovny vyplacena částka 279 000 Kč (jednorázové odškodnění ve výši 240 000 Kč podle § 444 odst. 3 písm. c) zákona č. 40/1964 Sb.; náklady spojené s pohřbem ve výši 4 490 Kč a náklady právního zastoupení ve výši 34 848 Kč). I pokud by Nejvyšší správní soud nahlížel na takto vyplacenou částku jako na část, o niž se snížila povinnost na straně pachatele (tj. celková výše škody 500 000 Kč přiznané ve výroku trestního rozsudku oběti by se snížila na dosud neuhrazenou částku), je zřejmé, že podmínky pro uplatnění nároku na paušální peněžitou pomoc ve výši 200 000 Kč ve smyslu § 28 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 25 odst. 2 ZOTČ, ve znění účinném do 31. 3. 2017, by i tak byly splněny.

[39] Stěžovatel omezil rozsah poskytnuté peněžité pomoci oběti trestného činu nad rámec požadavků stanovených zákonem ve znění platném pro projednávanou věc. Tím vytvořil další (v zákoně neobsažený) způsob limitace práva oběti trestného činu či jiné oprávněné osoby (viz § 2 odst. 2 a 3 ZOTČ) na peněžitou pomoc ze strany státu, čímž vybočil ze zákonem stanovených mezí. Podle platné právní úpravy nemohl žalobkyni bez dalšího upřít nárok na peněžitou pomoc ve výši 200 000 Kč, a to ani s odkazem na teleologický výklad relevantních ustanovení ZOTČ.

pokračování

[40] Soud je vázán zákonem a musí přihlížet ke skutečnosti, že zákonodárce při přijetí zákona č. 45/2013 Sb. do jeho ustanovení § 28 odst. 1 písm. c) nepřevzal předchozí úpravu zákona č. 209/1997 Sb. obsahující snížení poskytnuté peněžité pomoci o již vyplacené částky. Přestože Nejvyšší správní soud nezpochybňuje argumentaci stěžovatele, že se na straně zákonodárce jednalo o pouhé opomenutí, ani v této situaci však nelze dotvářet právní normu stanovením nových zde neobsažených pravidel – jednalo by se naopak o libovůli (k tomu srov. zejm. rozsudek NSS ze dne 14. 7. 2005, čj. 2 Afs 24/2005-44, zveřejněný pod č. 689/2005 Sb. NSS; rozsudek NSS ze dne 16. 10. 2008, čj. 7 Afs 54/2006-155). Významnou roli zde hrají rovněž zásady právní jistoty a legitimního očekávání, k nimž navíc přistupuje i specifické postavení obětí trestné činnosti, které je třeba zohlednit.

[41] Způsob limitace výše částky peněžité pomoci, který stěžovatel použil při posouzení žádosti žalobkyně, vložil zákonodárce do ustanovení § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ až zákonem č. 56/2017 Sb. (novela) s účinností od 1. 4. 2017. Podle tohoto ustanovení nově platí, že peněžitá pomoc se poskytne v rozsahu sníženém o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 56/2017 Sb.: „*V ustanovení § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ chybí korekce postupu stanovení výše peněžité pomoci obsažená v písm. a) a b) daného odstavce, a sice že částka přiznávané peněžité pomoci se snižuje o částky, které oběť již obdržela z titulu náhrady škody. [...] Součet všech částek, které oběť již obdržela z titulu náhrady škody, se tak dle navrhované úpravy odečítá od paušální částky peněžité pomoci [...].*“ Důvodová zpráva nenasvědčuje tomu, že by provedená změna byla legislativně-technického charakteru anebo pouhým výslovným zakotvením pravidla, jehož uplatnění by snad bylo možné dovodit i bez této změny. Na tuto změnu je tak třeba nahlížet jako na novou korekci výše možné peněžité pomoci poskytnuté ze strany státu oběti trestné činnosti či osobě uvedené v § 24 ZOTČ, kterou předchozí znění zákona neobsahovalo. S účinností od 1. 4. 2017 se tudíž budou nově od paušální částky peněžité pomoci odečítat všechny již vyplacené částky náhrady škody.

[42] Ustanovení § 33 ZOTČ upravuje přechod nároku oběti na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vůči pachateli na stát, a to v rozsahu poskytnuté peněžité pomoci. Tím usnadňuje postavení oběti trestné činnosti, neboť na sebe přebírá odpovědnost za vymáhání škody v rozsahu poskytnuté peněžité pomoci. Předchozí právní úprava obsažená v zákoně č. 209/1997 Sb. naopak předpokládala, že škodu bude i nadále vymáhat oběť trestné činnosti; ta však ve většině případů ztratila motivaci a k faktickému vynucení splnění povinnosti na straně pachatele již nikdy nedošlo.

[43] Okamžikem vyplacení peněžité pomoci oběti trestné činnosti ze strany státu nevzniká právo „vymáhat“ tuto škodu ze strany státu vůči oběti - např. z důvodu, že pojišťovna již uhradila žalobkyni újmu ve výši 279 000 Kč. Naopak, nárok vymáhat část neuhrazené náhrady škody či újmy (v daném případě ve výši 200 000 Kč) vůči pachateli přechází tímto okamžikem z oběti trestného činu na stát. Je tedy na státu, aby následně využil všech zákonných prostředků, aby se části takto vyplacené náhrady škody či újmy ve formě peněžité pomoci domohl přímo na pachateli trestného činu.

[44] Je tedy zřejmé, že § 33 ZOTČ nenavazuje na předchozí právní úpravu, jak uvádí stěžovatel. Jak správně uvedl městský soud, uvedené ustanovení zapadá do nové koncepce ZOTČ, která má za cíl mimo jiné i zvýšení ochrany obětí trestných činů a zlepšení jejich postavení. Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb. výslovně uvádí, že *„[p]ři zachování současného stavu nedojde ke zlepšení postavení obětí trestných činů, zejména budou přetrvávat nedostatky v oblasti pomoci obětem trestných činů a v ochraně obětí před druhotnou újmou“*. Účel zákona č. 45/2013 Sb. Přitom *„vyplývá z jeho konkrétních ustanovení a bezpochyby je jím zlepšení postavení obětí trestných činů i mimo trestní řízení a zajištění toho, aby s nimi bylo ze strany orgánů činných v trestním řízení zacházeno citlivě a aby byla respektována jejich důstojnost*“. Přijetí § 33 ZOTČ a upuštění od principu návratnosti peněžité pomoci od oběti přitom důvodová zpráva označuje za podstatnou změnu.

[45] NSS k tomu nad rámec výše uvedeného uvádí, že změna spočívající v přijetí § 33 ZOTČ přímo nesouvisí s právní otázkou týkající se výkladu § 25 odst. 1 a 2 a § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ, která je předmětem projednávané kasační stížnosti. V tomto ohledu je totiž podstatné zejména určení výše poskytnuté peněžité pomoci a vymezení rozsahu jejího snížení (limitace) v rámci zákonných ustanovení; nikoliv způsob jejího následného vymáhání. Městský soud však správně poukázal na nevhodný výklad § 33 ZOTČ ze strany stěžovatele, který se snažil ospravedlnit užití limitace peněžité pomoci nad rámec příslušných ustanovení zákona právě odkazem na § 33 ZOTČ a jeho smysl a účel. Ani námitka stěžovatele, že způsob aplikace § 28 odst. 1 písm. c) ZOTČ je v rozporu s § 33 ZOTČ, není důvodná.

[46] Nejvyšší správní soud při posouzení kasační stížnosti pečlivě zvážil všechny námitky vznesené stěžovatelem; zohlednil přitom jak jazykový, tak i historický a teleologický výklad zákona, resp. příslušných ustanovení. Důvody pro odchýlení se od jazykového výkladu předmětných ustanovení způsobem, jakým navrhuje stěžovatel, však neshledal. Takový postup by bylo možné zvolit pouze v případě závažných důvodů, zejména s ohledem na zjevný rozpor s účelem zákona, historii jeho vzniku, systematické souvislosti nebo některý z principů, jež má svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Odůvodnění městského soudu však nelze považovat za přepjatě formalistické; městský soud naopak respektoval vůli zákonodárce a příslušná ustanovení aplikoval s ohledem na smysl a účel tohoto zákona č. 45/2013 Sb., v platném znění.

[47] Stěžovatel dále namítl nesprávnost výroku II. napadeného rozsudku, kterým mu byla uložena povinnost nahradit žalobkyni náklady řízení, mezi které zahrnul i soudní poplatek ve výši 3000 Kč, přestože dané soudní řízení bylo od soudního poplatku osvobozeno. Tato námitka je přípustná, neboť NSS věcně přezkoumal výrok napadeného rozsudku ve věci samé, na námitku směřující do výroku o nákladech řízení se proto nevztahuje § 104 odst. 2 s. ř. s. (shodně viz usnesení rozšířeného senátu ze dne 1. 6. 2010, čj. 1 Afs 1/2007-64). Nejvyšší správní soud z odůvodnění napadeného rozhodnutí ověřil, že městský soud soudní poplatek skutečně přičetl k celkové výši nákladů, které uložil stěžovateli uhradit. Podle § 11 odst. 1 písm. l) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, je navrhovatel v řízení o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti od soudního poplatku osvobozen. Soudní poplatek tedy nebyl součástí nákladů řízení a městský soud uložil stěžovateli povinnost jeho úhrady žalobkyni v rozporu se zákonem.

pokračování

V. Závěr a náklady řízení

[48] Nejvyšší správní soud zamítl kasační stížnost proti výroku I. napadeného rozsudku, neboť byla nedůvodná (§ 110 odst. 1 s. ř. s.) a NSS nehledal vady, ke kterým by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 4 s. ř. s.).

[49] Výrok II. napadeného rozsudku byl z výše uvedených důvodů nezákonný, proto ho NSS zrušil a rozhodl sám o nákladech řízení před městským soudem (v souladu s usnesením rozšířeného senátu ze dne 1. 6. 2010, čj. 1 Afs 1/2007-64). Tyto náklady tvoří odměna zástupce za dva úkony právní služby (převzetí a příprava zastoupení a podání žaloby) po 3100 Kč a související náhrada hotových výdajů po 300 Kč podle vyhlášky č. 177/1996 Sb. Součástí odměny je též 21% daň z přidané hodnoty z celkové odměny za zastoupení ve výši 1428 Kč (vyhláška č. 110/2004 Sb. a zákon č. 237/2004 Sb.), neboť zástupce je podle předloženého osvědčení plátcem DPH. Celková výše nákladů řízení před městským soudem činí 8228 Kč. NSS nestanovil stěžovateli lhůtu k zaplacení těchto nákladů, neboť vychází z předpokladu, že tuto povinnost již splnil po nabytí právní moci rozsudku městského soudu. Pokud žalobkyně obdržela na základě zrušeného výroku II. napadeného rozhodnutí částku 11 228 Kč, po právní moci tohoto rozsudku se částka 3000 Kč stává bezdůvodným obohacením dle § 2991 odst. 2 občanského zákoníku a žalobkyně je povinna ji stěžovateli uhradit zpět.

[50] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti Nejvyšší správní soud rozhodl podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. za použití § 120 s. ř. s. Stěžovatel nebyl v řízení o kasační stížnosti ve věci samé úspěšný, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Korekci výroku o nákladech řízení na základě důvodné námitky stěžovatele nelze považovat za úspěch v řízení ve smyslu § 60 s. ř. s.

[51] Procesně úspěšná žalobkyně byla v řízení o kasační stížnosti zastoupena advokátem a náleží jí náhrada nákladů řízení. Žalobkyně využila svého práva vyjádřit se ke kasační stížnosti a uplatnila argumenty, které byly pro posuzovanou věc relevantní. Náhrada nákladů je představována náklady na zastoupení za jeden úkon právní služby (vyjádření ke kasační stížnosti) ve výši 3100 Kč [§ 7, § 9 odst. 4 písm. d), § 11 odst. 1 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)]. K této částce je nutno připočíst náhradu hotových výdajů advokáta ve výši 300 Kč (§ 13 odst. 3 advokátního tarifu). Částku 3400 Kč soud zvýšil o 714 Kč připadající na daň z přidané hodnoty, kterou je advokát jako plátce povinen odvést. Celkovou výši nákladu řízení o kasační stížnosti proto soud určil částkou 4114 Kč, kterou je stěžovatel povinen uhradit žalobkyni ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobkyně Mgr. Ondřeje Kováře.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. března 2018

Daniela Zemanová

předsedkyně senátu